

Реферат
результатів дослідження за темою № 0112U006882
«Методи розвитку та забезпечення капіталізації промислових підприємств в умовах інституціональних змін»

1. Загальні відомості

Виконавець теми –	відділ проблем економіки підприємств ІЕП НАН України	
Наукові керівники –	завідуюча відділом проблем економіки підприємств д.е.н., професор Брюховецька Н.Ю., головний науковий співробітник д.е.н., професор Булеєв І.П.	
Термін розробки за планом і фактично:		
початок роботи –	IV кв. 2012 р.	
закінчення роботи –	III кв. 2015 р.	
Обсяги фінансування:		
Кошторисна вартість	Надійшло коштів	Фактичні затрати
4481,94 тис. грн.	3775,164 тис. грн.	3775,164 тис. грн.

2. Підстава для дослідження

Постанова бюро Відділення економіки НАН України від 17.10.2011 р., протокол № 10.

3. Мета, об'єкт, предмет і завдання дослідження

Метою дослідження є розробка науково-методичних положень, моделей, практичних рекомендацій щодо збільшення ринкової вартості підприємств в умовах економічних та інституціональних змін.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку та забезпечення капіталізації підприємств в умовах інституціональних змін.

Предмет дослідження: теоретичні, методологічні, методичні та практичні аспекти розвитку та забезпечення капіталізації підприємств в умовах інституціональних змін.

Відповідно до мети дослідження вирішено такі завдання:

узагальнено теоретичні підходи до визначення розвитку та обґрунтовано методи розвитку підприємств в умовах інституціональних змін;

розроблено концепцію розвитку та забезпечення капіталізації промислових підприємств в умовах інституціональних перетворень;

обґрунтовано фінансово-економічні методи розвитку та забезпечення капіталізації підприємств в умовах інституціональних перетворень;

розвинуто теоретико-методологічні положення та розроблено концептуальні пропозиції і рекомендації щодо напрямів, методів та інструментів формування структурних передумов підвищення капіталізації промислового сектору;

обґрунтовано методичні підходи щодо оцінки ефективності використання нематеріальних активів на підприємстві для забезпечення їх капіталізації;

розроблено організаційно-економічний механізм управління капіталізацією державних вугледобувних підприємств на основі застосування проектного підходу.

4. Методи дослідження

У процесі виконання НДР застосовано загальнонаукові і спеціальні методи дослідження - діалектичний метод пізнання; аналізу та синтезу; систематизації та класифікації; гносеологічного аналізу (аналітичний, логічний, узагальнення, декомпозиції; наукової абстракції); індукції та дедукції; комплексний і системний підходи; метод порівнянь; факторного і статистичного аналізу; кількісного та фундаментального аналізу; методи економічного, структурно-логічного, функціонального, економіко-статистичного та економіко-математичного аналізу і моделювання; оптимізації; формалізації, теорії нечітких множин; експертних оцінок; аналітичні та графічні методи балансового аналізу.

5. Основні результати дослідження

5.1. За підтемою «а» – «Наукове-методичне обґрунтування методів розвитку та оптимізації капіталізації підприємств в умовах інституціональних перетворень».

5.1.1. На основі дослідження наукових основ розвитку підприємств, узагальнення підходів до його визначення обґрунтовано елементи механізму розвитку підприємства, що включають методи, інструменти та джерела ресурсного забезпечення реалізації методів, сприяють визначенню найбільш доцільних методів розвитку, виходячи з наявної ресурсної бази підприємства та дозволяють оцінити спроможність їх адаптації до інституціонального середовища. Доведено, що комплексне застосування фінансових, економічних, виробничих, соціальних та інституціональних методів розвитку підприємств підвищує результативність процесу розвитку та забезпечення капіталізації, дозволяє підприємству своєчасно реагувати на зміни інституціонального середовища.

5.1.2. Сформовано сукупність інститутів сучасного інституціонального середовища функціонування підприємств, що є визначальним чинником розвитку та капіталізації підприємств у сучасних умовах. Розроблено концепцію розвитку та забезпечення капіталізації промислових підприємств в умовах інституціональних змін. Концепція містить: засоби, інструменти, механізми розвитку підприємств із урахуванням сучасних змін - руйнування виробничого потенціалу на південному сході країни; виведення бізнесу за кордон; міграції населення; втрати зовнішніх та звуження внутрішнього ринку; виникнення додаткових витрат та ризиків у зв'язку з глобалізацією та інтеграцією; зниження кількості підприємств та падіння стимулів до виробництва.

5.1.3. Концепцією визначено функції держави щодо формування інституціонального середовища. Зокрема, це створення системи безпеки внутрішнього економічного простору; націленість на розвиток внутрішнього ринку; сприяння експорту високотехнологічної продукції з високою доданою вартістю; науково-технічне забезпечення розвитку виробництва; елімінування системних ризиків на забезпечення функціонування фінансової системи; цінове регулювання діяльності, в т.ч. шляхом системи дозволів, ліцензій, квот, оподаткування. Дотримання даних вимог сприятиме поживленню ділової та інвестиційної активності в промисловості.

5.1.4. Розроблено механізм та визначено функції економічних інститутів щодо розвитку реального сектора економіки шляхом грошової емісії під зобов'язання промислових підприємств - інвестиційних проектів і бізнес-планів розвитку підприємств з використанням механізму цільового кредитування комерційними

банками під прийняття векселів підприємств у забезпечення рефінансування комерційних банків. Застосування даного механізму сприятиме формуванню доступних кредитних ресурсів розвитку і капіталізації підприємств, розширенню внутрішнього ринку.

5.1.5. Розроблено науково-методичний підхід до забезпечення капіталізації, управління і оцінювання інвестиційної привабливості акціонерних товариств, що мають недостатній потенціал для виходу на міжнародні фондові площадки та відповідно до зон ризику за окремими показниками фінансово-економічного стану та їх критеріями (за функцією нормування) та ринкової капіталізації (за медіанною фільтрацією), застосування якого сприяє виключенню систематичних та несистематичних «викидів» цін на акції товариства. Побудована в результаті моделювання матриця рішень дає можливість власникам та інвесторам ПАТ приймати рішення щодо доцільності та необхідності інвестування активів у ПАТ.

5.1.6. Розроблено науково-методичний підхід до впровадження лізингового механізму формування інвестиційних ресурсів інтегрованих структур на основі введення до складу інтегрованої структури лізингової компанії та оптимізації розрахунку лізингового платежу.

5.1.7. Розроблено методичні положення щодо вартісної оцінки залучення позикового капіталу підприємств на фондовому ринку із використанням облігаційної позики, що включають оцінку прямих витрат підприємства на виплату винагороди за можливість використання капіталу (купонних виплат) та оцінку трансакційних витрат підприємства, алгоритм та етапи розміщення і погашення облігаційної позики, що дозволяє визначати доцільність і спроможність підприємства до випуску облігацій.

5.1.8. Розроблено інституціональний механізм управління людським капіталом підприємства. На основі використання методу системної динаміки імітаційного моделювання розроблено модель розвитку людського капіталу підприємств, яка надає можливість у динаміці оцінювати вплив інституціональних чинників, дозволяє визначати межі стійкого, умовно стійкого, нестійкого, кризового параметрів розвитку та в динаміці оцінювати вплив інституціональних чинників на характер поведінки персоналу та капіталізації підприємств.

5.2. За підтемою «б» – «Наукові засади формування структурних передумов підвищення капіталізації промислового виробництва».

5.2.1. На основі систематизації теоретичних основ і методологічних підходів до аналізу взаємозв'язків структурних параметрів і показників капіталізації промислового виробництва, що ґрунтуються на ідеях інституціональної теорії розроблено пропозиції щодо формування методологічної бази комплексного аналізу структурних характеристик капіталізації промислового виробництва, зокрема, обґрунтовано пропозиції щодо використання в якості інструменту комплексного аналізу структурних характеристик розвитку і капіталізації промислового виробництва інтегральних структурних індексів (Гатєва, Салаї, Рябцева), а також застосування динамічної моделі міжгалузевого балансу та інструментарію теорії нечітких множин.

5.2.2. На базі аналізу виробничих, регіональних та галузевих особливостей розвитку промислового сектору України і практичного досвіду провідних підприємств світу-лідерів за показниками капіталізації виявлено найбільш значущі фактори в контексті структурної модернізації промислового сектору і підвищення капіталізації промислових підприємств.

5.2.3. Розроблено пропозиції щодо використання показників змін в структурі капіталізації національного промислового виробництва як випереджального індикатора в якості діагностичного інструменту в механізмі державного управління структурними перетвореннями промислового виробництва.

5.2.4. Визначено напрями державної промислової політики в контексті сприяння розвитку капіталізації промислового виробництва відповідно до галузевих особливостей вітчизняного промислового сектору.

5.3. За підтемою «в» – «Визначення впливу нематеріальних активів на забезпечення капіталізації підприємств».

5.3.1. Надано алгоритм використання нематеріальних активів підприємства та виявлено вплив оцінки даного виду активів на фінансовий стан компанії, що дозволить визначити рівень її капіталізації. Визначено, що нематеріальним активом, окрім об'єктів промислової, інтелектуальної власності, майнових прав є вироблений людським капіталом інтелектуальний продукт довгострокового використання, що входить до вартості підприємства, чим підвищує його капіталізацію.

5.3.2. В процесі формування нематеріальних активів до умовної класифікації груп нематеріальних активів запропоновано додати групу «Користь знань», сутність якої полягає у співставленні фінансової різниці між використанням знань на одному рівні робіт проінвестованого інтелектуального капіталу, а саме навченого персоналу, що отримало освіту за рахунок підприємства та навченого всередині підприємства, без відриву від виробництва. Виокремлення прибутку за укладеними договорами поставок чи реалізації навченим персоналом є фінансовим наповненням складової даної групи нематеріальних активів. Це може стати одним з різноманіття способів оцінки рівня НМА будь-якого підприємства.

5.3.3. Обґрунтовано методичні підходи щодо оцінки ефективності використання НМА на підприємстві для забезпечення їх капіталізації.

5.3.4. Підтверджено дієвість комплексного аналізу ефективності використання НМА підприємства, який складається з: аналізу обсягу і динаміки нематеріальних активів; аналізу структури і стану НМА за видами, термінами корисного використання, за ступенем правової захищеності; аналізу прибутковості (рентабельності) і фондівіддачі нематеріальних активів; аналізу ліквідності нематеріальних активів. Визнано, що ефективність використання НМА оцінюється за рівнем додаткового доходу на гривню вкладеного капіталу в нематеріальні активи (ДВК).

5.3.4. Визначено, що формування та використання нематеріальних активів для підвищення капіталізації підприємства потребує розробки стратегії підприємства, що реалізує процеси формування та розвитку НМА, комплексні заходи з підготовки, перепідготовки та закріплення кадрів на підприємстві, призведе до узгодженості позицій та інтересів роботодавців, професійних навчальних закладів та служб профорієнтації та адаптації, дозволить підприємству отримувати прибуток від використання розвинутого за рахунок отримання чи підвищення кваліфікації людського капіталу.

5.3.5. Доведено, що активне формування та використання нематеріальних активів на підприємствах з метою збільшення їх капіталізації потребує інституціональних змін: впровадження порядку розробок державної та регіональних випереджувальних систем підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації кадрів усіх рівнів з визначенням потреб держави, регіону, підприємства; модернізації

та технічного переозброєння галузей, підприємств із визначенням відповідальності усіх учасників процесу на рівні держави, регіонів, підприємств, домогосподарств, зокрема в частині фінансування; застосовування підходів державно-публічного партнерства.

5.4. За підтемою «2» – «Науково-методичне обґрунтування економічних, інституціональних та організаційних засад розвитку підприємств».

5.4.1. Розроблено науково-методичні рекомендації щодо максимізації вартості шахт та підвищення їх капіталізації у короткостроковій перспективі, використання яких дозволяє отримати комерційний та соціальний ефекти: підвищення інвестиційної привабливості шахт в майбутньому шляхом здійснення великомасштабних інвестиційних проектів, підвищення кредитного рейтингу підприємств, підвищення кваліфікації персоналу, зростання оплати праці.

5.4.2. Розроблено організаційно-економічний механізм управління капіталізацією державних вугледобувних підприємств на основі застосування проектного підходу, який полягає в виділенні державних коштів під інвестиційні проекти на модернізацію діючих підприємств.

5.4.3. Обґрунтовано, що сучасний інституціональний підхід до формування мінімального рівня капіталізації шахт, враховуючи їх збитковість і дотаційність, передбачає проведення таких етапів: підвищення вартості активів за рахунок існуючих економічних інструментів і технологій без зміни її технологічної бази; зміни форми власності та організаційно-правових форм управління; перенаправлення частини отриманих інвестицій в крупні інвестиційні проекти, пов'язані з корінною технічною модернізацією вугледобувних підприємств.

6. Оформлення результатів дослідження

За результатами проведених досліджень виконавцями теми підготовлено 28 наукових доповідей, 17 науково-довідних записок, 5 – науково-аналітичних записок; 2 методичних положень та рекомендацій, 50 пропозицій до законів та нормативних документів. Отримано 37 позитивних відзивів.

За результатами досліджень виконавцями захищено дисертаційні роботи на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук – Могіловою А.Ю.; на здобуття кандидата економічних наук – Чорною О.А., Хасановою О.В., Перстком Т.Ю.

Публікації: 5 монографій; 12 розділів у колективних монографіях; 6 навчальних посібників, у тому числі 1 з грифом МОН; 81 статей; 68 матеріали конференцій; 1 стаття в газетах, інших виданнях

Впровадження:

Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, Донецька обласна та міські ради області, Український союз промисловців і підприємців, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, Організація роботодавців трубно-промислової, «Об'єднання Нікопольських трубних заводів», інші підприємства України та регіону.